

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Трусенко Софії Григорівни

«ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-ПОЕТИЧНОЇ ЦІЛІСНОСТІ

У ВОКАЛЬНИХ ЦИКЛАХ ЯРОСЛАВА ВЕРЕЩАГІНА»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю

025 – «Музичне мистецтво» (02 — «Культура і мистецтво»)

Пропонована на розгляд дисертація на тему «Формування музично-поетичної цілісності у вокальних циклах Ярослава Верещагіна» є важливим внеском до вивчення української музичної культури останньої третини ХХ століття. Фактично, це перше серйозне звернення до творчості видатного українського композитора та поета Я. Верещагіна, адже крім публіцистичних статей — рецензій на концерти, журналістських діалогів та розмислів про твори композитора — фундаментальних досліджень про нього досі немає. При чому, авторка підійшла до вивчення цієї теми не лише з наукового ракурсу, а і з творчо-прикладного. Вона віднаходила твори Я. Верещагіна у домашньому архіві доньки композитора, сама виконувала їх, робила концерти, записи і навіть опублікувала збірку вокальних циклів.

Опрацювання дисертанткою рукописів композитора дозволяє пролити світло на різні аспекти його творчого життя та зробити вагомий внесок у вивчення його музичної спадщини, адже архівні джерела є важливими для відновлення історичного та біографічного контексту, пов'язаного з життєтворчістю Я. Верещагіна.

Варто також відзначити наукову новизну дослідження, зокрема, в площині реконструкції історико-біографічного ареалу митця пов'язаного з діяльністю Клубу молодих композиторів при Київській державній консерваторії у 70–80-х роках ХХ століття. Авторка вперше формує науковий звіт про цей творчий клуб як важливий культурний осередок та творчу лабораторію для молодих композиторів і музикознавців. Це унікальне середовище, у якому творча взаємодія та взаємовплив молодих талантів сприяли інтелектуальному та

творчому зростанню кожного з учасників. Висвітлення діяльності цього клубу є важливим кроком в розкритті загальних творчих настроїв того часу, адже дотепер Клуб молодих композиторів залишався в тіні для українського музикознавства. Подальше вивчення діяльності КМК може розкрити нові аспекти і відносини в українській музичній культурі, а також стати важливим елементом для порівняльного аналізу інших творчих спільнот.

У зв'язку з цим хочеться невеликого уточнення: на сторінках 80–81 роботи зазначено, що «Клуб привертав до своїх заходів не лише студентів композиторських факультетів консерваторій, а й визнаних композиторів, що надавало можливість молодим талантам, слухаючи виконання своїх творів, отримувати конструктивні поради від досвідчених музикантів. Це надавало унікальну можливість для саморозвитку та формування особистості». Тож постає питання чи було це утворення суто міським, київським, чи мало на меті об'єднання, принаймні потенційне, у процесі подальшого розвитку, мистецької молоді у республіканському, або навіть загальносоюзному масштабі?

Результати наукової розвідки практично є відображеними у чіткій структурі дисертації: три розділи, які логічно взаємодіють та взаємодоповнюються. Перший — **«Цілісність як ключовий феномен мистецько-філософського дискурсу»** — складається з трьох підрозділів. У підрозділі 1.1 дослідниця систематизує методологічні засади аналізу категорії цілісності, розглядаючи її як уособлення семантичного взаємозв'язку між філософією та мистецтвом. Аналіз різних методологічних підходів до дослідження категорії цілісності створює основу для подальших розділів, визначаючи ключові принципи дослідження. У наступних двох підрозділах обґрунтовується синтез вербальної і музичної складових у системі методологічних параметрів аналізу вокальних жанрів, а також досліджується специфіка циклоутворення вокальних композицій крізь призму формування художньої цілісності.

Варто особливо відзначити використання дослідницею методологічних параметрів аналізу вокальних жанрів з позиції розуміння категорії «цілісності».

Цей розділ не лише надає описовий зріз, але і представляє глибокий аналітичний погляд, відкриваючи нові перспективи для тлумачення і розуміння процесу циклоутворення.

У другому розділі — **«Життєвий і творчий шлях Ярослава Верещагіна: джерелознавчий ракурс»** — досліджено основні біографічні етапи становлення композитора. Детально висвітлено ранні роки композитора, де авторка звертає увагу на вплив сімейного оточення, освітній контекст тощо, які означилися на розвитку музичних здібностей митця. У зрілому періоді творчості Я. Верещагіна, який охоплює його активну діяльність, розглянуто важливі творчі досягнення, участь у проєктах та робота над музичними творами. Разом з цим авторка здійснює систематизацію творчої спадщини композитора: детально класифікує твори за різними параметрами, що дозволяє отримати повніше уявлення про творчість митця.

Третій розділ — **«Вокальні цикли Ярослава Верещагіна: поліаспектний аналіз композиційної драматургії»** — вражає глибиною й скрупульозністю аналізів. У ньому здійснено детальний музикознавчий розгляд вокальних циклів композитора: обробки фольклорних джерел «Дві українські гаївки» та «Дві українські пісні», «Сміється джерело» на вірші Володимира Морданя, «Передчуття весни» на поезію українських поетів та «Два романси» на вірші Василя Герасим'юка.

С. Трусенко ретельно аналізує вербальну та музичну складові, виявляючи при цьому інтегрований підхід до вивчення їх взаємозв'язку, що є необхідним елементом розуміння музично-поетичної цілісності. Прикладом старанності дотримання такого принципу може бути зафіксоване у тексті роботи відображення в музичній тканині хореографічної складової опрацьованої композитором обрядової пісні-гри (с. 109–110).

Аналіз специфіки циклоутворення вокальних композицій підкреслює також унікальний підхід Я. Верещагіна до організації музичного матеріалу. Авторка зазначає, що: «[...] оригінальність втілення віршованих образів полягає в особливій заглибленості не лише в систему вибраного поетичного тексту, а і в

контекст його створення: історичні умови, опора на жанр, життєтворчість поета в цілому та його світоглядні міркування» (с. 213). Це свідчить про важливість роботи як в контексті теоретичного осмислення взаємодії музики та поезії, так і в розкритті власне творчого процесу створення композиції Я. Верещагіним.

Дисертантка зауважує, що обираючи поетичне джерело для своїх композицій, Ярослав Верещагін вдало формує доінтонаційну цілісність. Він обирає та komponує вірші відповідно до основної ідеї всього циклу, та, використовуючи музичні засоби виразності, вибудовує єдину цілісну концепцію. Такий підхід дозволяє композитору створити виразний музичний наратив, який пронизує весь вокальний цикл і приносить йому характерну єдність та гармонію.

Висновки роботи включають загальні підсумки дослідження, вказівки на новизну та науковий внесок, а також перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. Перелік використаної літератури та додатки до роботи, які містять унікальні матеріали з архіву Я. Верещагіна (світлина, вірші, замальовки та ін.) доповнюють та підтверджують науковий характер дослідження.

Оскільки детальне дослідження творчості Ярослава Верещагіна, зокрема його вокальних циклів, проводиться вперше, воно природно спричиняє питання, які потребують уточнення:

1. У тексті дисертації, на 25 с., Ви вказуєте, що у творчому доробку Я. Верещагіна налічується 14 вокальних циклів, але одночасно з тим зазначаєте про віднайдені повністю лише 11. Звідки виникли відомості про існування 14 вокальних циклів у доробку композитора і що відомо про неznайдені цикли?
2. Чому для детального музикознавчого аналізу в роботі з 11 наявних обрано саме ці п'ять циклів митця?
3. Під час ознайомлення з підрозділом дослідження, присвяченим розгляду циклу «Сміється джерело», з його виразним уподібненням життєвого циклу людини до циклу року, мимоволі виникає паралель-асоціація зі створеними дещо раніше кількома вокальними циклами українських композиторів на тексти з «Пастелей» Павла Тичини.

Наскільки вона є відповідною, чи прослідковуються аналогії у підходах до втілення образів?

Як зауваження рекомендаційного характеру можна запропонувати авторці дотримуватися загальнозживаного принципу щодо наведення за першого звернення повного імені згадуваних осіб.

Висловлені дискусійні моменти й зауваження, а також дрібні технічні недоліки не впливають на загальний позитивний висновок про те, що кваліфікаційна наукова праця Софії Григорівни Трусенко «Формування музично-поетичної цілісності у вокальних циклах Ярослава Верещагіна» є оригінальним завершеним науковим дослідженням, виконаним на належному методологічному рівні із відповідною попередньою апробацією отриманих результатів у формі чотирьох одноосібних статей, опублікованих у вітчизняних спеціалізованих наукових виданнях, п'яти публікацій у збірниках матеріалів конференцій, а також виступів. Авторка дотрималась принципів академічної доброчесності, що засвідчено звітом перевірки тексту засобами комплексного онлайн-сервісу Unicheck.

Робота відповідає вимогам пунктів 5–9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою КМУ № 44 від 12 січня 2022 р., а також затвердженим наказом МОН від 12 січня 2017 року «Вимогам до оформлення дисертації», тож Софія Григорівна Трусенко заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 — «Музичне мистецтво» галузі знань 02 — «Культура і мистецтво».

Доцент кафедри історії української музики
та музичної фольклористики

Національної музичної академії України

імені П. І. Чайковського,

кандидат мистецтвознавства, доцент

О. Ю. Волосатих